

APIBENDRINAMOJI ATASKAITA KONSULTACIJOS DĖL INICIATYVOS „EUROPOS DUOMENŲ EKONOMIKOS KŪRIMAS“

Ižanga

Konsultacijų procesas dėl Europos duomenų ekonomikos – plataus masto dialogas su suinteresuotaisiais subjektais – pradėtas patvirtinus komunikatą „Europos duomenų ekonomikos kūrimas“ ([COM\(2017\)9](#)) ir pridėtą tarnybų darbinį dokumentą ([SWD\(2017\)2](#)). Iniciatyvos tikslas – skatinti kuo geriau išnaudoti skaitmeninių duomenų potencialą ir taip suteikti naudos ekonomikai ir visuomenei. Ja siekiama užtikrinti laisvą duomenų judėjimą ir išspręsti teisinius klausimus, susijusius su prieiga prie duomenų ir jų perdavimu, duomenų perkeliamumu ir atsakomybe už automatiškai sukurtus daugiausiai ne asmens skaitmeninius duomenis ir taip pašalinti Europos bendrosios rinkos plėtrą stabdančias kliūtis.

Pagrindinės konsultacijos buvo internetinė visuomenės apklausa, vykusį 2017 m. sausio 10 d. – balandžio 26 d. Jos buvo susijusios su įvairiomis komunikato dalimis¹.

Priede pateikiama išsamesnė kokybinė rezultatų² ir gautų pozicijos dokumentų analizė. Šių konsultacijų [apibendrinamoji ataskaita](#) jau paskelbta, joje nurodytos preliminarios tendencijos.

Taip pat organizuoti keli horizontalieji ir konkrečių sektorių praktiniai seminarai, skirti konkrečiai suinteresuotųjų subjektų grupei arba konkrečiam klausimui.

Šioje apibendrinamojoje ataskaitoje apibendrinamas suinteresuotųjų subjektų dialogas.

Viešos internetinės konsultacijos

Tiksliniai suinteresuotieji subjektai – visų dydžių ir visų sektorių įmonės, įskaitant susietųjų įrenginių gamintojus ir naudotojus, internetinių platformų operatorius ir naudotojus, duomenų tarpininkus ir įmones, komercinančias duomenimis grindžiamus produktus ir paslaugas. Dalyvauti taip pat pakviestos valdžios institucijos, nevyriausybines organizacijos, tyrėjai ir jų organizacijos bei vartotojai. Per internetinę apklausą iš viso gauta 380 atsakymų, iš jų 332 atsakymus pateikė įmonės ir organizacijos, 6 – savarankiškai dirbantys asmenys ir 42 – piliečiai. Daugiausia atsiliepimų pateikė privačios organizacijos.

Be to, gauta 18 atskirų atsiliepimų (t. y. ne kaip atsakymų į klausimyno klausimus), jie [paskelbti internete](#). Jų autoriai atstovauja nacionalinėms valdžios institucijoms, įmonėms, nacionalinėms ar Europos verslo asociacijoms, draudimo asociacijoms ir teisininkams iš ES ir JAV. Dauguma tų atsiliepimų skirta įvairioms konsultacijų dalims, juose daug dėmesio skiriama prieigai prie duomenų ir jų perdavimui.

Europos politinės strategijos centras (EPSC) taip pat surengė [viešąjį klausimą Europos duomenų ekonomikos tema](#).

¹ Kartu vyko viešos konsultacijos dėl bendro direktyvos dėl atsakomybės už gaminius (Direktyva 85/374/EEB) taikymo vertinimo.

² <https://ec.europa.eu/eusurvey/publication/European-Data-Economy-Consultation>

Praktiniai seminarai

Europos Komisija surengė kelis praktinius seminarus, skirtus konkrečioms duomenų ekonomikos uždaviniams. Kai kurie iš jų nebuvo susiję su konkrečiu sektoriumi, kiti buvo skirti konkrečios kategorijos suinteresuotiesiems subjektams arba konkrečiam sektoriui ([daugiau informacijos](#)). Į jų išvadas atsižvelgta šioje ataskaitoje aptariant internetinių konsultacijų rezultatus. Su konsultacijų procesu susiję praktiniai seminarai ir renginiai:

Su konkrečiais sektoriais nesusiję praktiniai seminarai

- Praktinis seminaras apie debesijos kompiuterijos paslaugų teikėjo pakeitimą, 2017 m. gegužės 18 d. ([daugiau informacijos](#)).
- Praktinis seminaras su valstybių narių atstovais su duomenų ekonomika susijusiais klausimais, 2017 m. gegužės 31 d. ([daugiau informacijos](#)).
- Prieiga prie duomenų ir dalijimasis duomenimis: tikrasis poveikis MVĮ ir pradedančiųjų įmonių verslo modeliams, 2017 m. gegužės 29 d. ([daugiau informacijos](#)).
- Prieiga prie duomenų ir duomenų perdavimas sutelkiant dėmesį į API ir pramoninių duomenų platformas, 2017 m. birželio 8 d. ([daugiau informacijos](#)).
- Duomenų ekonomikai skirtas praktinis seminaras, Skaitmeninė asamblėja, 2017 m. birželio 15–16 d. ([daugiau informacijos](#)).
- Valdžios institucijų prieiga prie komerciniais tikslais laikomų viešojo intereso duomenų, 2017 m. birželio 26 d. ([daugiau informacijos](#)).
- Atsakomybė autonominių sistemų, pažangiųjų robotų ir daiktų interneto sistemų srityje, 2017 m. liepos 13 d. ([daugiau informacijos](#)).

Su konkrečiais sektoriais susiję praktiniai seminarai

- EIP AGRI praktinis seminaras dalijimosi duomenimis tema, 2017 m. balandžio 4–5 d. ([daugiau informacijos](#)).
- Su duomenimis susiję klausimai mašinų gamyboje (2017 m. balandžio 6 d.), medicinos prietaisuose (2017 m. balandžio 25 d.), verslo paslaugose (2017 m. gegužės 4 d.), automobilių sektoriuje — „Gear2030“ (2017 m. gegužės 10 d.), maisto ir gėrimų tiekimo grandinėje (2017 m. birželio 1 d.) ([daugiau informacijos](#)).
- Praktinis seminaras apie pokyčius skatinantį prieigos prie duomenų ir pakartotinio duomenų naudojimo poveikį pažangiesiems pramonės sektoriams, 2017 m. birželio 6 d. ([daugiau informacijos](#)).

Tolesni veiksmai

2017 m. gegužės mėn. komunikate „Bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos įgyvendinimo laikotarpio vidurio peržiūra“ paskelbta, kad Komisija:

- iki 2017 m. rudens, jei bus atliktas poveikio vertinimas, parengs pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl ES bendradarbiavimo laisvo duomenų judėjimo srityje sistemos, kurioje būtų atsižvelgiama į laisvo duomenų judėjimo ES principą, ne asmens duomenų perkėlimo principą, pavyzdžiui, keičiant verslo paslaugų, kaip antai debesijos kompiuterijos paslaugų, teikėją, ir tam tikrų duomenų prieinamumo reguliavimo tikslais principą, taip pat ir tada, kai tokie duomenys saugomi kitoje valstybėje narėje;
- 2018 m. pavasarį, remdamasi galiojančių teisės aktų vertinimu ir jei bus atliktas poveikio vertinimas, parengs iniciatyvą dėl viešųjų ir viešosiomis lėšomis finansuojamų duomenų prieinamumo ir pakartotinio naudojimo ir toliau nagrinės privačiai saugomų viešojo intereso duomenų klausimą;

- toliau analizuos, ar reikia nustatyti principus, kuriais remiantis būtų nustatoma, kam tenka atsakomybė už produktų, kuriems sukurti reikia daug duomenų, sukeltą žalą;
- toliau vertins poreikį imtis veiksmų dėl naujų su duomenimis susijusių klausimų, kaip pažymėta 2017 m. sausio mėn. komunikate dėl duomenų, pavyzdžiui, dėl duomenų prieigos teisių.

Konsultuojantis dėl duomenų ekonomikos įsitikinta visų Komisijos numatytų priemonių svarba ir aktualumu.

Konsultacijų proceso rezultatai

Duomenų vietos nustatymas saugojimo ir (arba) tvarkymo tikslais (laisvas duomenų judėjimas)

Konsultacijų procesas buvo labai naudingas Komisijos darbui, susijusiam su duomenų vietos nustatymu ir laisvu duomenų judėjimu. Respondentų skaičiaus ir įvairovės ir atsakymų kokybės atžvilgiu rezultatai visiškai atitinka tinkamumo kriterijus. Kadangi 88 proc. iš 380 respondentų yra susiję su įmonėmis ar organizacijomis, kurios sutiko, kad jų tapatybė būtų skelbiama viešai, buvo įmanoma atlikti konkrečių sektorių ekonominę analizę. Atsižvelgiant į struktūrinio dialogo su valstybėmis narėmis rezultatus galima susidaryti visapusišką vaizdą.

Kai kuriuos duomenų vietos nustatymo priemonių aspektus galima įvertinti kiekybiškai remiantis konsultacijų rezultatais. Dauguma respondentų žino, kad esama konkrečių duomenų vietos nustatymo apribojimų; dauguma pažymėjo, jog jų organizacijos privalo laikytis tų apribojimų.

Suinteresuotieji subjektai apskritai sutaria dėl duomenų vietos nustatymo reikalavimų poveikio; jo neįžvelgia vos keli. Kalbėdami apie visų įmanomų rūšių poveikį, kurį bandyta nustatyti, dauguma respondentų minėjo didelį poveikį, kiek mažiau – vidutinį poveikį. Keli pažymėjo, kad poveikis nedidelis. Konkrečiai, svarbiausias duomenų vietos nustatymo poveikis susijęs su sąnaudomis, su naujo produkto ar paslaugos įvedimu ir su patekimu į naujas rinkas. Tokios sąnaudos yra daugiausia administracinės arba susijusios su išteklių dubliavimu įvairiose ES šalyse. Dauguma respondentų nurodo pasikartojantį tokių sąnaudų pobūdį, kai kurie nurodo, kad jos daro ypač neigiamą poveikį pradedančiosioms įmonėms ir MVĮ. Tai pirmiausia pasakytina apie išteklių dubliavimą. Pradedančiosios įmonės ir MVĮ negalės konkuruoti su rinkos senbuviais dėl su dubliavimu susijusių didesnių išlaidų.

Daugiau nei pusė respondentų mano, kad duomenų vietos nustatymo apribojimus reikėtų panaikinti. Tai patvirtina dauguma MVĮ, o priešingai siūlo labai nedidelė mažuma. Paprašyti pateisinti vietos nustatymo apribojimus, respondentai mini visuomenės saugumą, teisėsaugą, duomenų konfidencialumą ir būtinybę kontroliuoti subrangovus (t. y. subrangovus, siūlančius duomenų saugojimo ir tvarkymo paslaugas).

Suinteresuotieji subjektai minėjo įvairius galiojančių duomenų vietos nustatymo apribojimų panaikinimo pranašumus. Pirma, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, jie nurodė sąnaudų sumažėjimą, palankesnes sąlygas MVĮ ir pradedančiosioms įmonėms, vykdančioms veiklą Europoje. Jie taip pat teigia, kad didesnė konkurencija ištaisys esamą rinkos iškreipimą (pvz., didelius serverių kainų skirtumus įvairiose ES šalyse). Dar vienas laisvo duomenų judėjimo pranašumas būtų didesnis duomenų saugumas, nes tam tikros debesijos paslaugos teikėjai saugos tikslais galėtų nedelsdami atnaujinti sistemas ir tai būtų naudinga vartotojams, neatsižvelgiant į jų buvimo vietą. Galiausiai, respondentai mano, kad atsisakydama duomenų vietos nustatymo ES pasiųstų aiškų signalą tarptautinei bendruomenei ir paskatintų laisvą duomenų judėjimą visame pasaulyje.

Konsultacijose taip pat aptarta dabartinė tarpvalstybinio duomenų tvarkymo ir saugojimo padėtis. Šiek tiek daugiau nei pusė respondentų jau saugo ir (arba) tvarko duomenis daugelyje vietų visoje ES. Iš konkrečių sektorių analizės matyti, kad tarpvalstybinis duomenų tvarkymas ir saugojimas yra daug labiau paplitęs finansinių paslaugų sektoriuje, mažiau – viešajame sektoriuje, o IT ir gamybos įmonių skaičiai panašūs į bendrą vidurkį. Dažniausias atsakymas į klausimą kodėl respondentai tvarko ir laiko duomenis įvairiose ES šalyse – „bendrosios su veikla susijusios priežastys“. Kai kurie klientai, daugiausia IT paslaugų, kaip antai debesijos kompiuterijos, naudotojai, reikalauja, kad jų duomenys būtų laikomi ir tvarkomi vietoje. Pagrindinės priežastys – netikrumas dėl duomenų saugojimo užsienyje teisėtumo, duomenų vietos nustatymo apribojimų suvokimas arba galiojančių ES taisyklių nežinojimas.

Kalbant apie tinkamiausias priemones, kurių galima imtis siekiant panaikinti duomenų vietos nustatymo apribojimus, daugiausia respondentų pritarė teisėkūros priemonei, šiek tiek mažiau – gairėms dėl duomenų saugojimo (tvarkymo) ES ir apribojimų skaidrumo didinimui. Kitoms galimybėms pritarė daug mažiau respondentų. Kai kurie respondentai pažymėjo, kad reiktų priimti teisėkūros priemonę ir kartu taikyti galiojančių duomenų vietos nustatymo apribojimų skaidrumo režimą.

Be internetinių konsultacijų, Komisija surengė tris struktūrinius dialogus su ES šalimis, kad aptartų galiojančius duomenų vietos nustatymo reikalavimus ir jų taikymo priežastis, taip pat klausimus, kuriuos gali tekti spręsti prieš įgyvendinant laisvo duomenų judėjimo principą (kaip antai duomenų saugumo ir duomenų prieinamumo reguliavimo tikslais). Surengta ir dvišalių susitikimų su įvairiomis ES šalimis. Iš struktūrinių dialogų matyti bendras sutarimas dėl laisvo duomenų judėjimo poreikio ES, jeigu Europoje norima sukurti duomenų ekonomiką. Pirmojo tokio dialogo tikslas buvo nustatyti pagrindinius duomenų judumo ES pranašumus ir problemas.

Nustatyti šie pagrindiniai pranašumai ir galimybės:

- ekonomikos augimas;
- aukštesnio lygio konkurencija ir inovacijos ES;
- geresnis tarpvalstybinis naudojimas viešojo sektoriaus paslaugomis;
- teisinio aiškumo skatinimas ir pažanga ES.

Pagrindinės problemos ir grėsmės:

- savitarpio pasitikėjimo stygius;
- teisinis netikrumas dėl taikytinų taisyklių.

Šios išvados labai atitinka viešų internetinių konsultacijų išvadas, kuriose taip pat keliami teisinio netikrumo ir nepasitikėjimo klausimai.

Antrasis struktūrinis dialogas suteikė galimybę aptarti galiojančias ES teises sistemas, susijusias su laisvu duomenų judėjimu, ir išsamiau išnagrinėti toje srityje nustatytas duomenų vietos nustatymo priemones. Apskritai dalyviai mano, kad labai sunku susigaudyti tarp visų galiojančių teisės aktų. Kai kurie dalyviai minėjo, kad jų šalyje nustatyti duomenų vietos nustatymo apribojimai teisiniu požiūriu nepakankamai aiškūs ir kad jų tikslas nėra aiškiai nustatytas, tad sunku atlikti proporcingumo testą. Tai patvirtina nuomonę, jog teisinis netikrumas yra pagrindinis duomenų vietos nustatymo apribojimų problemų veiksnys.

Beveik visuose 112 pozicijos dokumentų, pateiktų per viešas konsultacijas, kalbama apie duomenų vietos nustatymą ir Komisija raginama pasiūlyti reglamentą, kuriuo laisvas duomenų judėjimas būtų teisiškai įtvirtintas ir taip išnyktų teisinis netikrumas.

Prieiga prie duomenų ir pakartotinis duomenų naudojimas

Lyginant konsultacijų rezultatus su ankstesniais įrodymais³, matyti, kad įmonės vis daugiau dalijasi duomenimis. Daugiau nei pusė respondentų nurodė tam tikrą priklausomumą nuo kitų subjektų teikiamų duomenų. Trys ketvirtadaliai respondentų dalijasi kai kuriais savo duomenimis. Dauguma jų perduoda duomenis tik tame pačiame ūkio subjekte arba subrangovui. Maždaug trečdalis dalijasi duomenimis plačiau, palyginti negriežtomis pakartotinio naudojimo sąlygomis arba už licencijos mokestį.

Atsakydami į klausimą dėl kliūčių dalytis duomenimis, šiek tiek daugiau nei pusė respondentų nemini jokių sunkumų gauti duomenis iš kitų įmonių. Tačiau beveik pusė duomenis naudojančių įmonių teigia, kad patyrė

³ Plg. tarnybų darbinį dokumentą SWD(2017)2, pridėtą prie Komunikato „Europos duomenų ekonomikos kūrimas“, COM(2017) 9, p. 14.

tam tikrų sunkumų gauti kitų subjektų turimų duomenų. Maždaug trečdalis respondentų mano, jog nei konkurencijos teisė, nei teisės aktai dėl nesąžiningų sutarties sąlygų arba nesąžiningos prekybos praktikos tokių problemų neišsprendžia. Itin didelis susirūpinimas dėl sąžiningos prieigos prie duomenų išteklių juntamas automobilių garantinių paslaugų rinkoje. Tačiau didelės įmonės mano, kad konkurencijos teise tinkamai sprendžiamos piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi problemos.

Duomenų turėtojai mano, kad jų investicijos į duomenų rinkimą (galimybes) gerai apsaugotos, visų pirma duomenų bazių ir prekybos paslapčių saugojimo direktyvomis, todėl papildomai reguliuoti nereikia.

Paprašyti pateikti nuomonę apie duomenų ekonomikos plėtrą ateityje, beveik visi suinteresuotieji subjektai pritaria Komisijos tikslui užtikrinti, kad būtų galima pakartotinai naudoti daugiau duomenų.

Tačiau kalbėdami apie veiksmus, kurių Komisija galėtų imtis siekdama užtikrinti, kad daugiau duomenų būtų galima naudoti pakartotinai, dauguma suinteresuotųjų subjektų ragina elgtis apdairiai.

Jie tvirtina, jog duomenų vertės grandinės ir duomenimis grindžiami verslo modeliai labai skiriasi, tad sunku sukurti visiems tinkamus sprendimus. Tokiam požiūriui labai pritarė ir praktiniame seminare dalyvavusios valstybės narės. Beveik visos įmonės ar verslo organizacijos mano, kad turėtų būti užtikrinama laisvė sudaryti sutartis. Tai būtų itin naudinga siekiant pritaikyti konkrečius sprendimus prie konkrečių verslo poreikių. Sutartys būtų grindžiamos pasitikėjimu, kuris dalijantis duomenimis yra būtinas. Vienas pasitikėjimo užtikrinimo aspektų yra skaidrumas, kaip duomenys bus laikomi ir tvarkomi ir kokiais tikslais jie bus naudojami. Duomenų turėtojai taip pat turėtų būti tikri, kad jų verslo partneris laikysis duomenų apsaugos teisės aktų ir tinkamų kibernetinio saugumo standartų. Galiausiai įmonėms reikia užtikrinti, kad jų investicijos į duomenų rinkimo galimybes (visų pirma jutiklinius susietuosius daiktų interneto įrenginius, įrankius ar prietaisus) atsiperktų, be to, joms reikia apsaugoti slaptą komercinę informaciją.

Susitikimuose ir praktiniuose seminaruose daugelis suinteresuotųjų subjektų nurodė, kad įmonėms dalijantis duomenimis svarbiausia ne tai, kuriam subjektui priklauso tam tikri duomenys, o tai, kaip organizuojama prieiga prie jų. Tokiam požiūriui labai pritariama Europos politinės strategijos centro parengtame dokumente ir gautose akademinės bendruomenės nuomonėse. Abiem atvejais teigiama, kad reikia pasirinkti politikos kryptį: siekti sukurti duomenų nuosavybės teises arba dar labiau atverti prieigą prie duomenų.

Taigi idėja numatyti teisę licencijuoti jutiklinių įrenginių, įrankių ar prietaisų kuriamus duomenis vertinama skeptiškai, jeigu tokią teisę turėtų tik pirminės įrangos gamintojas arba tik jutiklinio įrenginio, įrankio ar prietaiso naudotojas. Suinteresuotieji subjektai nemano, kad įtvirtinus teisinį statusą bus pasiektas užsibrėžtas tikslas sudaryti sąlygas prekiauti duomenimis. Priešingai, pasirinkus tokį teisinį sprendimą, didesnę prieigos prie duomenų kontrolę įgytų *de facto* duomenų turėtojas, kiltų teisinis netikrumas dėl praktinio taikymo ir susidarytų papildomų teisėtų sandorių išlaidų. Kita vertus, idėja suteikti teisę naudotis licencijuojamais duomenimis, kuriais dalijasi pirminės įrangos gamintojas ir jutiklinio įrenginio, įrankio ar prietaiso naudotojas, vertinama palyginti palankiai. Tokiam sprendimui ypač pritaria MVĮ atstovai.

Apskritai respondentai gana palankiai vertina duomenų turėtojų pareigą licencijuoti tam tikrus duomenis sąžiningomis, pagrįstomis ir nediskriminacinėmis sąlygomis (FRAND). Kita vertus, trečdalis respondentų, ypač duomenis saugančios įmonės, išreiškė didelį susirūpinimą dėl šio sprendimo.

Daugiausia pritarta techniniam sprendimui, t. y. skatinti naudoti taikomųjų programų sąsajas (API). Tačiau, kaip pažymėjo daugelis respondentų, API tėra dalijimosi duomenimis priemonė, naudojama tada, kai duomenis saugančios įmonės jau nusprendė dalytis duomenimis.

Maždaug pusė respondentų (daugiau ar vos mažiau nei 50 proc.) parėmė kitus internetiniame klausimyne pasiūlytus sprendimus (gaires dėl ES teisės aktų, numatytąsias sutarčių sąlygas kartu su rekomenduojamomis standartinėmis sutarčių sąlygomis). MVĮ skirtame praktiniame seminare šios tokios paramos sulaukė neprivaldomos priemonės, kaip antai pavyzdinės sutarčių sąlygos, kurios padėtų užtikrinti, kad mažesnių dalyvių sandorių sąnaudos būtų mažesnės. 2017 m. Skaitmeninėje asamblėjoje vykusiame praktiniame seminare dėl duomenų ekonomikos pritarta Komisijos gairėms dėl prieigos prie duomenų ir dalijimosi duomenimis. Šiuos sprendimus kai kurie respondentai vertina skeptiškai, nes vieniems jie atrodo

nepakankamai veiksmingi, o kitiems – pernelyg didelio užmojo. Visų pirma, sprendimui taikyti numatytąsias, bet neprivalomas įmonių sutarčių taisykles kartu su nesąžiningumo kontrolės mechanizmu pritarė ir nepritarė vienodas respondentų skaičius.

Kalbant apie su konkrečiais sektoriais susijusias situacijas, ir Skaitmeninės asamblėjos dalyviai, ir MVĮ skirtame praktiniame seminare dalyvavę respondentai pritarė idėjai kurti bandymų aplinkas.

Rinkos intervencinėms priemonėms labiausiai pritarta kalbant apie prieigą prie transporto priemonių vidaus duomenų ir išmaniojo ūkininkavimo aplinkoje sukurtų duomenų:

- Dėl transporto priemonių vidaus duomenų suinteresuotųjų subjektų nuomonės gana aiškios. Pirminės įrangos gamintojai nurodo kelias priežastis, dėl kurių trečiasis šalis reikia įpareigoti duomenis gauti per išorės serverį, o ne tiesiogiai iš transporto priemonės. Pagrindinės priežastys susijusios su automobilio sauga ir saugumu. Garantinių paslaugų rinkos (įskaitant automobilių atsarginių dalių rinką, bet ne tik) suinteresuotieji subjektai yra labai susirūpinę dėl tolesnio dabartinių verslo modelių gyvybingumo ir galimybių kurti visiškai naujus verslo modelius. MVĮ ir iniciatyvai „Pažangioji pramonė“ skirtuose praktiniuose seminaruose šis sektorius aktyviai rėmė reguliavimo intervenciją.

- Žemės ūkio sektoriuje 77 proc. praktinio seminaro, kurį organizavo Europos žemės ūkio inovacijų partnerystė (EIP AGRI), dalyvių mano, kad duomenų kūrėjas (ūkininkas, maisto gamybos įmonė ir kt.) turėtų turėti teisę nustatyti, kas turi prieigą prie sukurtų duomenų.

Paslaugų ir remonto sektoriaus įmonės baiminasi žlugimo dėl daiktų internete veikiančių pramoninių ir buitinių prietaisų komercinimo. Jų nuomone, pirminės įrangos gamintojai gali pasiduoti pagundai pakoreguoti paslaugų sutartis, jeigu geriau žinos klientų poreikius pagal iš tokių prietaisų gaunamus duomenis.

Idėja leisti valdžios institucijoms susipažinti su įmonių turimais duomenimis viešosios politikos tikslais taip pat vertinama gana palankiai, ypač kalbant apie pakartotinį naudojimą aiškiai nustatytais tikslais (siekiant užkirsti kelią pavojui visuomenės sveikatai, užtikrinti prieigą prie duomenų statistikos biurams arba valstybės finansuojamiems moksliniams tyrimams). Tačiau trečdalis respondentų tam visiškai nepritarė. Daugelis įmonių teigia, jog už tokią prieigą prie duomenų turėtų būti sąžiningai atlyginama atsižvelgiant į investicijas duomenims rinkti ar pritaikyti, kurias reikėtų padaryti prieš valdžios institucijoms įgyjant galimybę naudotis duomenimis (pvz., duomenims konvertuoti į tam tikrus formatus, asmens duomenims ar konfidencialiai verslo informacijai pašalinti).

Atsakomybė

Šioje dalyje siekta surinkti informaciją apie sunkumus, susijusius su deliktine ir sutartine atsakomybe už daiktų interneto produktus ir paslaugas, autonomines sistemas ir pažangiuosius robotus. Nors pasinaudota įvairiomis priemonėmis (organizuoti tyrimai, praktiniai seminarai, viešos internetinės konsultacijos), manoma, kad reikia konsultuotis toliau.

Nors paprastai į galiojančios atsakomybės tvarkos keitimą žiūrima be didelio entuziazmo, kai kurie suinteresuotieji subjektai, daugiausia vartotojai, mano, kad pertvarkymas būtų naudingas ir būtinas.

Dauguma konsultacijose dalyvavusių gamintojų negalėjo nurodyti jokių konkrečių problemų ir nepatyrė jokių sunkumų dėl atsakomybės, susijusios su daiktų interneto produktais ir paslaugomis, autonominėmis sistemomis ar pažangiaisiais robotais. Tik keli yra patyrę problemų dėl daiktų interneto produktų ir paslaugų, autonominių sistemų ir pažangiųjų robotų, kaip produktų arba paslaugų, klasifikavimo arba yra patyrę šioje srityje didesnių problemų.

Vos keli dalyvavę vartotojai yra patyrę žalos. Vartotojų organizacijų ir teisinių paslaugų įmonių pozicijos dokumentuose paminėti pagrindiniai dalykai – jiems, kaip vartotojams, kylantys sunkumai norint įrodyti, kad produktas yra brokuotas, ir nustatyti defekto ir žalos priežastinį ryšį, taip pat tai, kad jie priversti taikyti

siaurą žalą apibrėžti. Tuose dokumentuose taip pat pabrėžiama problema įrodyti, kad programine įranga neužtikrinama sauga, kurios vartotojai turi teisę tikėtis.

Kalbant apie patiriamą žalą rūšis, kurioms netaikoma galiojanti direktyva dėl atsakomybės už gaminius, tik keli respondentai nurodė su neišnaudota galimybe susijusius nuostolius ar grynai ekonominius nuostolius. Dėl riboto atsakymų skaičiaus nebuvo aiškių tipinio nuostolių dydžio įrodymų.

Apskritai, atrodo, žala dėl daiktų interneto produktų ir paslaugų, autonominių sistemų ir pažangiųjų robotų patiriama labai retai. Taip galėtų būti todėl, kad daiktų interneto produktai ir paslaugos yra nauji vartotojams ir dar nėra labai paplitę rinkoje.

Atsižvelgiant į tai, kad respondentų patirtis, susijusi su faktinės žalos dėl daiktų interneto produktų ir paslaugų, autonominių sistemų ir pažangiųjų robotų atvejais, yra ribota, neaišku, kas turėtų būti atsakingas už tokius brokuotus produktus ir paslaugas. Bendrą visų produktų kuriančių šalių atsakomybę, kiekvienos sudedamosios dalies gamintojo individualią atsakomybę ir galutinio gamintojo (sistemos integruotojo) atsakomybę remia vienodas respondentų skaičius.

Kai kurios vartotojų asociacijos pažymėjo, kad, kadangi galutiniams naudotojams galėtų būti itin sudėtinga nustatyti pažangiojo prietaiso sudedamąją dalį, kuri netinkamai veikia, jie turėtų turėti galimybę savo reikalavimą dėl žalos atlyginimo siųsti galutiniam gamintojui. Kai kurie respondentai siūlo įdiegti naujas rizikos valdymo sistemas siekiant užtikrinti kuo didesnę naudą visuomenei ir sumažinti bendras sąnaudas.

Nuomonės dėl pageidautino atsakomybės režimo skiriasi. Kai kurie respondentai sakė, kad atsakomybė dėl daiktų interneto produktų ir paslaugų, autonominių sistemų ir pažangiųjų robotų galėtų būti tinkamai įtvirtinta sutartyse, tiek pat laikosi priešingos nuomonės. Daug daugiau respondentų mano, kad sutartiniais sprendimais problema išsprendžiama bent iš dalies. 32 iš 50 pozicijos dokumentų, kuriuose nagrinėjamas atsakomybės klausimas, konstatuojama, kad galiojanti atsakomybės sistema yra tinkama su naujosiomis technologijomis, kaip antai daiktų internetu ir autonominėmis sistemomis, susijusiems uždaviniams spręsti. Aštuoniose nuomonėse siūloma peržiūrėti galiojančią sistemą, o kitose atsakomybė aptariama, bet nedaroma išvados, kad ją reikėtų peržiūrėti.

Kituose praktiniuose seminaruose ir tyrimuose pateiktos dar kelios išvados:

- Sunkiau (ir galbūt mažiau tikslinga) atskirti paslaugas ir produktus srityse, susijusiose su tokiomis technologijomis kaip daiktų internetas, autonominės sistemos ir pažangieji robotai. Todėl aiškinti ir taikyti teisės aktus sunku, ypač todėl, kad yra ES teisės aktų dėl atsakomybės už gaminius, bet nėra dėl atsakomybės už paslaugas. Pavyzdžiui, neaišku, kiek programinę įrangą arba skaitmeninius duomenis (nagrinėjamus atskirai nuo materialiosios laikmenos) galima laikyti produktu visoje ES arba kaip vertinti sudėtinius pasiūlymus, kuriuos sudaro ir produktai, ir programinės įrangos komponentai, kuriuos gali gaminti skirtingi gamintojai.
- Dar vienas klausimas susijęs su produktų defektų ir saugos sąvokomis, tradiciškai siejamomis su vartotojo lūkesčiais dėl saugos. Kuo daugiau padaroma siekiant užtikrinti saugą, tuo mažiau su veiksmingumu ar veikimu susijusių problemų gali kilti per gaminio naudojimo laiką. Kaip tai reikėtų vertinti autonominių sistemų ir pažangiųjų robotų srityje, kurioje produktas (arba su produktu susijusi paslauga) ima veikti nenuspėjamai, galbūt pavojingai? Šiais laikais saugos klausimas taip pat susijęs su gaminių ir paslaugų vartotojų vaidmens pasikeitimu – jie padeda prižiūrėti ir tobulinti sistemas, pavyzdžiui, atnaujindami programinę įrangą arba „mokydami“ produktus ir taikomąsias programas. Radijo įrangos direktyvoje nagrinėjami klausimai, susiję su inovacijų uždaviniais sujungiamumo ir produktų ar sistemų sąveikumo srityse.
- Kalbant apie sudėtines technologijas, kurias sudaro produktai ir paslaugos, gali būti sunku nustatyti, kas atsako už žalą (t. y. įrodyti defektą ir jo ryšį su žala). Kalbant apie robotus ir daiktų internetą, dėl tokio sudėtingumo gali pablogėti vartotojų apsauga.

- Taip pat reikia pripažinti, kad yra papildomų įstatymų, darančių poveikį atsakomybės klausimams tam tikroje ekosistemoje, pavyzdžiui, įstatymų dėl bepiločių orlaivių arba autonominių automobilių eismo taisyklių. Dėl to ES šalyse gali susiformuoti įvairūs požiūriai į atsakomybę.

Iš automobilių, verslo paslaugų, maisto ir gėrimų tiekimo grandinės, mašinų gamybos ir medicinos prietaisų sektorių suinteresuotųjų subjektų apklausos rezultatų matyti, kad dauguma suinteresuotųjų subjektų (39 iš 40 dalyvaujančių asociacijų ir 6 iš 9 įmonių) mano, kad galiojanti atsakomybės sistema yra pakankama ir gali būti taikoma kuriamoms technologijoms, kaip antai daiktų interneto produktams ir paslaugoms, autonominiams sistemoms ir pažangiesiems robotams.

Nors atsakomybės klausimų svarba pripažįstama, pažanga atskirose ES šalyse labai nevienoda. Pagrindinė išvada buvo ta, kad reikėtų toliau diskutuoti apie Europos lygmens iniciatyvą ir išsamiai ją apsvarstyti prieš numatant kokius nors galiojančios teisinės sistemos pakeitimus. Pirmenybę reikėtų teikti tolesnei padėties analizei ir paramai inovacijas diegiančioms įmonėms, kurios jau susiduria su naujomis kliūtimis, pavyzdžiui, dėl teisinio neapibrėžtumo, kartais teikiant teisines rekomendacijas ir išaiškinant teisės aktus. Be to, kai kurios ES šalys ragina Komisiją atsižvelgti ne vien į konkrečių sektorių politikos kryptis atskirai, kaip buvo susietųjų automobilių atveju, ir nagrinėti atsakomybės klausimą kaip apie įvairiose srityse aktualų dalyką.

Ne asmens duomenų perkeliamumas, sąveikumas ir standartai

Perkeliamumas

Maždaug ketvirtadalis viešose internetinėse konsultacijose dalyvavusių respondentų tvirtino, kad yra nepatenkinti sąlygomis, kuriomis jie gali perkelti duomenis. Maždaug trečdalis respondentų teigia, kad patyrė sunkumų perkelti duomenis. Tačiau žvelgiant į MVĮ atsakymus susidaro kitoks vaizdas. Dauguma atsakiusių MVĮ, norėjusių pakeisti debesijos kompiuterijos paslaugų teikėją, pranešė apie su tuo susijusius sunkumus. Kaip svarbų veiksnį dauguma nurodė galimybę perkelti ne asmens duomenis. Apskritai visų kategorijų respondentai sutaria, kad reikėtų imtis veiksmų ne asmens duomenų perkeliamumui pagerinti. Jie prognozuoja, kad dėl to kils problemų ateityje.

Kalbant apie galimybę, kad Komisija nustatytų principais grindžiamas teises į duomenų perkeliamumą keičiant debesijos kompiuterijos paslaugų teikėją, daugelis respondentų, įskaitant pramonės (transporto, energetikos ir komunalinių paslaugų) sektorių atstovus, tai vertina palankiai. Finansų sektoriaus ir akademinės bendruomenės respondentai į tai žiūri atsargiai, bet teigiamai. Kai kurios šalys, įskaitant Prancūziją ir Estiją, suinteresuotos teisiškai įtvirtinti teises į perkeliamumą.

Debesijos kompiuterijos bendruomenės suinteresuotieji subjektai praktiniame seminare taip pat pasidalijo nuomonėmis apie debesijos kompiuterijos paslaugų teikėjų keitimą. Paminėti tokie pagrindiniai techniniai sunkumai: taikomųjų programų perkeliamumo standartų trūkumas, su duomenų formatais susiję sunkumai, sunkumai nustatant (eksportuojant) duomenis ir metaduomenis, duomenų gavimo ir perdavimo trukmės įvertinimas. Pagrindinės paminėtos teisinės kliūtys – duomenų apsaugos klausimai, pasitraukimo planų nebuvimas ir duomenų saugojimo laikotarpis. Debesijos kompiuterijos naudotojams, kuriems neretai tenka visos su debesijos kompiuterijos paslaugų teikėjų keitimu susijusios išlaidos, nerimą kelia ir ekonominiai aspektai. Dalyviai apskritai teigiamai vertino pasiūlymą nustatyti tokią teisę ES teisės aktais. Be to, jie minėjo galimybę parengti sektorių elgesio kodeksus ir imtis priemonių API skaidrumui užtikrinti.

Numačius bendrąsias (t. y. su debesijos kompiuterija konkrečiai nesusijusias) perkeliamumo teises, daugelis siūlo pirmiausia stebėti, kaip praktiškai taikoma Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 20 straipsnyje įtvirtinta teisė. Daugelis respondentų minėjo, kad sunku atskirti ne asmens duomenis nuo asmens duomenų. Išsakydami nuomonę apie tokią bendresnę teisę daugelis respondentų iš didelių įmonių ir organizacijų tvirtina, kad duomenų perkeliamumo įgyvendinimą geriausia užtikrinti pasitelkiant sutartinius ar techninius

sprendimus ir rengiant konkrečių sektorių standartus, taip pat tobulinant pradedančiųjų įmonių ir MVĮ įgūdžius.

Daugelis respondentų daug dėmesio skyrė duomenų perkeliamumo aspektams, susijusiems su verslo ir vartotojų (B2C) santykiais, nors komunikate dėl Europos duomenų ekonomikos kūrimo daugiausia dėmesio aiškiai skiriama įmonių (B2B) santykių aspektams. Tai galima paaiškinti tuo, kad viešose diskusijose perkeliamumo klausimais daugiausia dėmesio skirta vartotojui (duomenų subjektui).

Be to, požiūris į duomenų perkeliamumą įvairiuose sektoriuose gali skirtis. 2017 m. balandžio mėn. vykusiame žemės ūkio praktiniame seminare dalyviai tvirtino, kad duomenų perkeliamumas turėtų būti pagrindinė ir nemokama kiekvienos platformos funkcija, leidžianti gamintojams perkelti savo duomenis į konkuruojančias ar kitas platformas.

Sąveikumas ir standartai

Sąveikumas yra itin svarbus klausimas daugeliui viešose internetinėse konsultacijose dalyvavusių respondentų ir jie sutaria, kad reikia sąveikumo standartų.

Dauguma debesijos kompiuterijos paslaugas naudojančių respondentų nori standartus atitinkančių sprendimų, taip pat apskritai – atvirųjų standartų. Pateikta daug su debesijos kompiuterija susijusių standartų pavyzdžių, įskaitant prieigos, duomenų formatų, debesijos kompiuterijos saugumo, duomenų apsaugos ir API standartus. Pagrindinės priežastys, dėl kurių prašoma kurti standartus atitinkančius sprendimus, – saugumas ir duomenų ir privatumo apsauga.

Kalbant apie technines priemones, kuriomis siekiama palengvinti prieigą prie duomenų ir jų surandamumą, prioritetas teikiamas bendroms metaduomenų schemoms. Daugiau respondentų pageidautų, kad užuot kūręs naujus standartus būtų tobulinami jau galiojantys, bet daugelis taip pat palankiai vertina rekomendacijas dėl jų prioritetų įgyvendinimo. Kalbant apie teisinės priemones, dauguma respondentų renkasi gaires, po jų – ES reguliavimą ir paramos veiksmus.

Sprendžiant iš klausimyno laisvo teksto dalyse pateiktų pastabų ir iš gautų pozicijos dokumentų, daugelis mano, kad standartus turėtų rengti sektoriai arba kad Komisija, prieš imdamasi kokių nors paskesnių priemonių, turėtų išsiaiškinti, kas jau nuveikta standartų (bendrųjų ir konkrečių sektorių) rengimo srityje. Daugelis respondentų norėtų, kad duomenų ekonomikos klausimai būtų sprendžiami taikant techninius, o ne teisinius ar politinius sprendimus. Tai patvirtina ir sektorių suinteresuotųjų subjektų apklausos rezultatai.